

федералног устројства Србије као и целе земље, упадљив је нарочито национални фактор. Федерална Србија, посебно аутономне јединице су формиране као територијално-политичке јединице - подручја животни простори српске нације, као и још неколико аутохтоних народа, односно националних мањина....”

Вредност Студије је употпуњена Збирком конститутивних докумената која се састоји из четири дела: од којих први садржи само Одлуку о изградњи Југославије на федеративном принципу са Другог заседања АВНОЈ-а (187-188); други, укупну грађу са Велике антифашистичке скупштине народног ослобођења Србије (189-360) трећи, мате-

ријал са Антифашистичке скупштине народног ослобођења (361-492), а четврти део захвата само делове грађе са заседања народних представника Војводине, Косова и Метохије и АВНОЈ у јулу и августу 1945. године (493-502).

Овако одабрана и приређена документа, уз јасно извршену анализу комплексних политичких, економских, националних и других историјских услова и околности који су, било на који начин, детерминисали специфичну изградњу Србије као федералне јединице, остварену у Студији, рад др Петровића је значајан научни прилог изучавању историје социјалистичке Југославије, тачније, њеног настанка.

ЖАРКО ЈОВАНОВИЋ, ЦРВЕНЕ ПОЗОРНИЦЕ „АБРАШЕВИЋА”, НОВА КЊИГА, БЕОГРАД, 1988

Књига др Јовановића представља успешан покушај осветљавања настајања и развоја радничких културно-уметничких друштава „Абрашевић”, као дела револуционарног радничког покрета Србије и Југославије. Пратећи генезу и делатност КУД „Абрашевић” од 1905. до 1980. године, као и радничку културно-уметничку активност од осамдесетих година XIX века, значи у распону од готово сто година, аутор показује да је културни покрет пролетаријата имао и политички карактер и значај, те да је окупљао омладину и радикалне друштвене групе и појединце на класно-пролетерској основи, без обзира на националну и верску припадност. „У њему су се окупљали и деловали заједно, на потпуно равноправној основи, припадници радничке класе свих народа и наро-

дности, јер је „Абрашевић” под утицајем напредних социјалистичких идеја и, касније, снажног деловања КПЈ, увек био отпоран према тенденцијама и појавама национализма, националистичког сепаратизма и унитаризма, градећи темеље будућег братства и јединства свих народа и народности искованог у народноослободилачкој борби и социјалистичкој револуцији.”

Политички профил „Абрашевића” најпре је обликован под утицајем српске Социјалдемократске партије до 1914. године, а затим је у његовом оквиру снажно деловала КПЈ, што се одражавало на његовој репертоарској политици и укупном раду.

Између два светска рата, друштва „Абрашевић” у Србији, Македонији, Босни и Херцеговини, на Косову и у Војводини, одиграла су

велику улогу у ширењу социјалистичких и комунистичких идеја међу радништвом, те јачању његове синдикалне и класне свести. Аутор посебно указује на скромну економску и финансијску основу културно-политичке делатности „Абрашевића”, те на разне облике политичких притисака на његов рад, што је чинио тадашњи југословенски режим, што упозорава на заиста велики друштвени ангажман овог покрета, с обзиром да је и поред доста ограничења успео да оствари значајну историјску улогу међу радништвом на југословенским просторима. Тако су групе „Абрашевић” и као део културног, али и политичког покрета пролетаријата, својом широком активношћу „израсле у праве политичке школе за класно просвећивање свих потлачених и уливање вере да се само организовано економском и политичком борбом може остварити бољи и лепши живот”.

Своју друштвену делатност КУД „Абрашевић” спроводила су преко забава, концерата, вечеринки, излета, гостовања, сарадње са другим културно-уметничким друштвима и групама, преко пружања материјалне помоћи штрајкачкој и тарифној борби радника, радничкој и партијској штампи, организовања разних манифестација (нпр. прослава Првог маја), али и помагања акција партијске и синдикалних организација.

Социјалистичка програмска оријентација група „Абрашевић” огледала се у популарисању револуционарних радничких песама, давањем позоришних комада са јако израженом социјалном конотацијом. Поред дела из домаће литературе, користиле су преводе немачке,

француске, руске, италијанске, мађарске социјалне књижевности.

Културно-уметничка активност „Абрашевића” није имала само за циљ да забави посетиоце приредби и концерата, већ да се на њима окупи што већи број радника, као и у оквиру својих секција, те да на тај начин утиче на њихову политичку и социјалну свест, али и на начин провођења и организације слободног времена, те да их „одвлачи од кафанских столова, пијанчења, коцке и других постојећих друштвених порока”. У том смислу делатност „Абрашевића” несумњиво је допринела обогаћењу културне свакодневице радничке класе. Међутим, аутор упозорава да је агитациона функција културних садржаја које је „Абрашевић” нудио, често утицала на њихов уметнички ниво, јер јој је циљ пре свега био да пренесе револуционарну поруку, позове на борбу, пробуди класну свест и револуционарна осећања и развије одушевљење за социјалистичке и комунистичке идеје.

Као доказ да је „Абрашевић” испунио своју класну и револуционарну улогу, аутор наводи да у току другог светског рата у Југославији ниједан његов члан није учествовао у непријатељским и квислиншким формацијама, нити пак, остварио било какву сарадњу са њима.

Након завршетка рата, друштва „Абрашевић” су наставила културно-уметничку традицију, и у веома тешким материјалним условима успела су да поново постану центри радничког културно-забавног живота. На гостовањима у иностранству групе „Абрашевић” испуњавале су и функцију југословенских културних амбасадора, представљајући у другим земљама кул-

турно-уметничку баштину Југославије.

КУД „Абрашевић” и данас представља значајни чинилац друштвене културе у Југославији, окупљајући у својим редовима радничку, али и школску омладину и друге друштвене групе, и негујући културно наслеђе свих југословенских народа и народности, али и афирмишући тековине народноослободилачке борбе и социјалистичке револуције, а посебно братство и јединство.

Приказана монографија др Јовановића представља значајан допринос изучавању историје југословенског радничког покрета, јер обрађује један од његових значајних друштвених елемената, културно-агитациону активност којом се директно обличивала политичка и соци-

јално-класна свест пролетаријата. Књига је заснована на детаљно истраженом обимном документационом материјалу и упозорава на много нових фактографских моментата. Систематичност презентирања и организовања грађе, те једноставан начин изражавања аутора, веома доприносе читљивости текста и сама занимљивост предмета истраживања.

Покрећући и доста питања везаних за пропагандно-агитациону функцију културе у социјалистичком покрету, монографија ће несумњиво дати подстицај за даља истраживања историјских облика организовања и деловања радничке класе у југословенском друштву.

Мр Марија Обрадовић

ФИЛМ И ИСТОРИЈА

Библиотека Филмске свеске. Посебно издање часописа за теорију филма и филмологију, II коло, Београд 1987, 84.

Објављујући ову невелику књигу, редакција часописа за теорију филма и филмологију направила је значајан допринос методологији историјске науке и интердисциплинарном проучавању. Прикупљањем, превођењем и објављивањем девет радова ова Редакција је указала на неправедно заостављену врсту историјских извора и истовремено, пружила читаоцима скромну хронологију изучавања филма као историјског извора.

Уместо увода, на почетку књижице је чланак Срђана Кнежевића „Филм као историјски извор - досадашња теоријска размишљања”

/стр. 1 - 8/. То је кратак преглед који почиње разматрањем првих радова Болеслава Матушевског о „могућности примене филма у историјским проучавањима” које је он објавио крајем прошлог века. Пратећи настављаче пионирског рада Б. Матушевског С. Кнежевић се посебно задржао на раду немачких, енглеских и америчких историчара филма. Напомене у овом чланку представљају праву малу библиографију радова о овој теми, тако да се он може узети као сигурна основа за даља проучавања.

Кратак рад Болеслава Матушевског „Нови историјски извор /стварање депоа историјске кинематографије/” који је објављен у „Фигуру” марта 1898. године, сада се нашао на страницама ове књиге /9 - 12/. То је документовани позив на ства-